

Od demokratije ka slobodi – 3. deo

Prethodno poglavlje: [Od demokratije ka slobodi – 2. deo](#)

Direktna demokratija: vladavina bez države?

To nas dovodi do sadašnjosti. [Afrika](#) i [Azija](#) su svedoci novih pro-demokratskih pokreta; u međuvremenu, mnogi ljudi u Evropi i Americi, koji su razočarani neuspesima predstavničke demokratije, polažu nadu u direktnu demokratiju, prelazeći sa modela Rimske republike nazad na njenog atinskog prethodnika. Ako je problem u tome što vlada ne haje za naše potrebe, zar nije rešenje da je učinimo više participativnom, tako da vlast nosimo direktno, a ne da je delegiramo političarima?

Ali šta to tačno podrazumeva? Da li podrazumeva [glasanje o zakonima](#), a ne o zakonodavcima? Ili rušenje trenutne vlade i postavljanje [vlade federalistički povezanih skupština](#) na njeno mesto? Ili nešto drugo?

***Prava demokratija postoji samo tamo gde narod direktno učestvuje u odlukama, a ne preko predstavnika. Parlamenti su pravna barijera između naroda i sprovođenja autoriteta, jer isključuju mase iz svake smislene politike i monopolišu suverenitet koji im pripada. Ljudima ostaje samo fasada demokratije, oličena u dugim redovima ispred glasačkih mesta.
– Moamer el Gadafi, Zelena knjiga***

S jedne strane, ako je direktna demokratija samo participativniji i vremenski zahtevniji način upravljanja državom, može nam dati više uticaja na pojedinosti vladavine, ali bi očuvala centralizaciju moći koja je inherentna državi.

Ovde postoji problem kompleksnosti sistema: možemo li zamisliti da 219 miliona birača sa pravom glasa direktno sprovodi aktivnosti američke vlade? Konvencionalan odgovor je da bi lokalne skupštine slale svoje predstavnike u regionalne skupštine, koje bi zauzvrat slale predstavnike u nacionalnu skupštinu – ali već tu opet govorimo o predstavničkoj demokratiji. U najboljem slučaju, umesto periodičnog biranja predstavnika, možemo zamisliti beskonačnu seriju referenduma dekretiranih odozgo.

Jedna od najboljih verzija te vizije je digitalna demokratija, ili [e-demokratija](#), koju promovišu grupe poput [Piratske partije](#). Piratska partija se već integrisala u postojeći politički sistem; ali u teoriji, možemo da zamislimo populaciju međusobno povezanu digitalnom tehnologijom, koja donosi sve odluke u vezi sa svojim društvom putem glasanja u realnom vremenu. U takvom poretku, većinska vlast bi dobila praktično neupitan legitimitet; ipak, najveća moć bi verovatno bila koncentrisana u rukama tehnokrata koji bi [upravljali samim sistemom](#). Programiranjem algoritama koji određuju koje informacije i koja pitanja dolaze do izražaja, tehnokrate bi oblikovale konceptualne okvire učesnika hiljadu puta invazivnije nego što to danas čini politički marketing tokom predizborne kampanje.

Digitalna demokratija

***Digitalni projekat svodenja sveta na reprezentaciju uklapa se u program predstavničke demokratije, u kojoj vlast mogu da sprovode isključivo predstavnici preko unapred propisanih kanala. I jedan i drugi odbacuju sve što nije izračunljivo i svodivo na brojke, gurajući čovečanstvo u Prokrustovu postelju. Spojeni u digitalnu demokratiju, oni pružaju priliku glasačima da se izjasne o čitavom nizu trivijalnosti, dok sama infrastruktura ostaje neupitna – što je sistem participativniji, to je “legitimniji”.
– Crimeth.Inc, [Napuštanje digitalne utopije](#)***

Ali, čak i ako bi takav sistem mogao da funkcioniše savršeno – da li uopšte želimo da zadržimo centralizovanu vladavinu većine? Sama činjenica da je sistem participativan ne čini politički proces manje prinudnim. Sve dok većina ima kapacitet da nametne svoje odluke manjini, govorimo o sistemu koji je po duhu identičan onom koji danas vlada u “Zapadnim

demokratijama" – sistemu koji bi takođe zahtevao zatvore, policiju i poreznike, ili neke druge načine da se ispune ove funkcije.

Prava sloboda nije pitanje koliko je participativan proces davanja odgovora na postavljena pitanja, već u kojoj meri možemo sami da utičemo na to koja će pitanja biti postavljena – i da li možemo da sprečimo druge da nam nameću svoje odgovore. Institucije koje funkcionišu u diktaturi ili predstavničkoj demokratiji nisu ništa manje opresivne kada ih postavi većina direktno, bez predstavničkog posredovanja. U konačnoj analizi, čak i najdirektnije demokratska država je daleko bolja u tome da koncentriše moć, nego da maksimizuje slobodu.

Sa druge strane, ne veruju svi u demokratiju kao sredstvo upravljanja državom. Neki zagovornici demokratije pokušali su da transformišu diskurs, tvrdeći da se prava demokratija odvija samo van države i protivna je njenom monopolu na moć. Protivnicima države ovo deluje kao strateški potez, jer prisvaja sav legitimitet koji je uložen u demokratiju tokom tri veka narodnih pokreta i samozadovoljne državne propagande. Ipak, postoje tri fundamentalna problema u vezi sa ovim pristupom.

Za početak, demokratija nije oblik države. Ona je, na prvom mestu, stvarnost narodne moći, koja nikada ne može da se poistoveti s formom države. Uvek će postojati tenzija između demokratije kao oblika deljene moći promišljanja i delanja, i države čiji je temeljni princip prisvajanje te moći... Moć građana je, pre svega, moć da delaju u sopstveno ime, kako bi sebe konstituisali kao autonomnu snagu. Status građanina nije privilegija vezana za činjenicu da ste negde prijavljeni kao stanovnik ili glasač neke države, već je, iznad svega, praksa koja se ne može delegirati.

– Žak Ransijer

Prvo, ovaj pristup je neistorijski. Demokratija je nastala kao oblik državne vlasti; praktično svi poznati historijski primeri demokratije su sprovedeni preko države ili bar od strane ljudi koji su težili da vladaju. Pozitivne asocijacije koje imamo u vezi sa demokratijom, kao skupom apstraktnih težnji, pojavile su se tek kasnije.

Drugo, to podstiče konfuziju. Oni koji promovišu demokratiju kao alternativu državi retko prave značajnu razliku između njih. Ako odustanete od predstavnštva, represivnih metoda i vladavine prava, a ipak zadržite sve druge karakteristike koje demokratiju čine sredstvom vladanja – državljanstvo, glasanje i centralizaciju legitimiteta u jednoj strukturi odlučivanja – na kraju ćete imati procedure vladanja bez mehanizama koji ih čine *delotvornim*. Ovo kombinuje najgore od oba sveta. Garantuje da će oni, koji očekuju od antidržavne demokratije da obavlja istu funkciju kao država, neizbežno biti razočarani, dok stvara situaciju u kojoj antidržavna demokratija teži reprodukciji dinamike koja je povezana sa državnom demokratijom, samo na manjem prostoru.

I naposljetku, to je izgubljena bitka. Ako ono što smatrate da je označeno rečju demokratija može da se desi samo van okvira države, korišćenje termina koji se povezuje sa državnom politikom već 2500 godina stvara priličnu konfuziju.¹[Prigovor da demokratije koje upravljaju današnjim svetom nisu prave demokratije samo je varijanta one klasične logičke greške po imenu “nijedan pravi Škotlandanin”. Ako se nakon dubinskog ispitivanja ispostavi da nijedna postojeća demokratija ne opravdava upotrebu te reči, onda je možda neophodan bolji izraz za to što pokušavate da opišete. Ovo podseća na komuniste koji su se, suočeni sa svim represivnim komunističkim režimima 20. veka, bunili da nijedan od njih nije bio zaista komunistički. Kada je neka ideja tako teška za sprovođenje da milioni ljudi koji imaju značajne ljudske

resurse da je sprovedu u periodu od nekoliko vekova ne uspevaju to da izvedu, onda je možda vreme da se ozbiljno zapitamo. Pružite anarhistima bar desetinu prilika koje su imali marksisti i demokrate, pa onda pričajte o tome da li je [anarhističko društvo moguće u praksi](#).] Većina ljudi će pretpostaviti da je ono što se smatra demokratijom ipak isto što i država. Ovo otvara priliku za etatističke partije i strategije da povrate legitimitet u očima javnosti, čak i nakon što su bile potpuno diskreditovane. Političke partije Podemos i [Siriza](#) stekle su podršku na okupiranim trgovima Barselone i Atine zahvaljujući svojoj retorici o direktnoj demokratiji, samo da bi seli u fotelje gde se sada ponašaju kao svaka druga politička partija. Oni i dalje praktikuju demokratiju, samo *efikasnije* i *efektivnije*. Bez jezika koji pravi razliku između onoga što rade u parlamentu od onoga što su ljudi radili na trgovima, ovaj proces će se ponavljati iznova i iznova.

Svi moramo da budemo i vladaoци i podanici istovremeno, inače je sistem vladara i podanika jedina alternativa... Sloboda, drugim rečima, može da opstaje jedino kroz deljenje političke moći, a to deljenje se odigrava kroz političke institucije.

– Sindi Milstajn, [Demokratija je direktna](#)

Kada svoje suprotstavljajanje državi označimo kao praksu *demokratije*, postavljamo teren da se naši naponi ponovo apsorbuju u veće predstavničke strukture. Demokratija nije samo način upravljanja državnim aparatima, već i njegovo regenerisanje i legitimisanje. Kandidati, stranke, režimi, pa čak i oblik vlasti mogu se s vremena na vreme zameniti, kada postane jasno da ne mogu da reše probleme svojih građana. Na taj način, sam princip vladavine – izvor barem nekih od ovih problema – može da opstane. Direktna demokratija je samo najnoviji način da se ona rebrendira.

Čak i bez poznatih zamki države, svaki oblik vladavine zahteva

neki način određivanja toga ko može da učestvuje u donošenju odluka i pod kojim uslovima – odnosno, ko se računa kao *demos*. Takve odredbe mogu u početku biti nejasne, ali će postajati sve konkretnije što je institucija starija i što uloži više rastu. A ako ne postoji način za prisilno sprovođenje odluka – nema *kratosa* – procesi donošenja odluka u vlasti neće imati veću težinu od odluka koje ljudi donose samostalno. Ovo je paradoks projekta koji traži vlast bez države.

Ove kontradikcije su dovoljno jasne u formulaciji [liberterskog komunalizma](#) kao alternative državnoj upravi, prema Mareju Bukčinu. U okviru liberterskog komunalizma, objašnjava Bukčin, ekskluzivna i otvoreno avangardistička organizacija vođena zakonima i ustavom donosila bi odluke većinom glasova. Oni bi predlagali kandidate na izborima za gradska veća, sa dugoročnim ciljem uspostavljanja konfederacije koja bi mogla da zameni državu. Kada takva konfederacija bude stvorena, članstvo bi trebalo da bude obavezujuće, čak i ako neka opština želi da se povuče. Oni koji pokušavaju da zadrže vlast bez države verovatno će završiti sa nečim poput države, samo pod drugim imenom.

Dakle, bitna razlika nije između demokratije i države, već između vladavine i samoopredeljenja. Vladavina je vršenje vlasti nad datim prostorom ili građanstvom: bilo da je proces diktatorski ili participativan, krajnji rezultat je nametanje kontrole. Nasuprot tome, samoopredeljenje znači raspolaganje sopstvenim potencijalom, pod sopstvenim uslovima: kada ljudi zajedno rade na tome, oni ne vladaju jedni drugima, već neguju kumulativnu autonomiju. Slobodno sklopljeni dogovori ne zahtevaju prinudu; dok je sistemi koji koncentrišu legitimitet u jednu instituciju ili proces donošenja odluka uvek zahtevaju.

Čudno je koristiti reč *demokratija* za ideju da je država suštinski nepoželjna. Prava reč za tu ideju je *anarhizam*. Anarhizam se suprotstavlja svakom isključivanju i dominaciji u korist radikalne decentralizacije struktura moći, procesa

donošenja odluka i određenja legitimiteta. To nije vladavina na potpuno participativan način, već onemogućavanje nametanja bilo kakvog oblika vladavine.

Sledeće poglavlje: [Od demokratije ka slobodi – 4. deo](#)

Bibliografski podaci

Autor	CrimethInc
Naslov	From Democracy to Freedom
Prevod	Jelena Rajačić
Saradnici na prevodu	Goran Stamenić, Aleksandar Elezović
Lektura	Mirko Protić
Izdavač	Klasna solidarnost
Godina	2022.

Od trgova do parlamenta: demokratija je državna vlast čije je izvoriste masa.